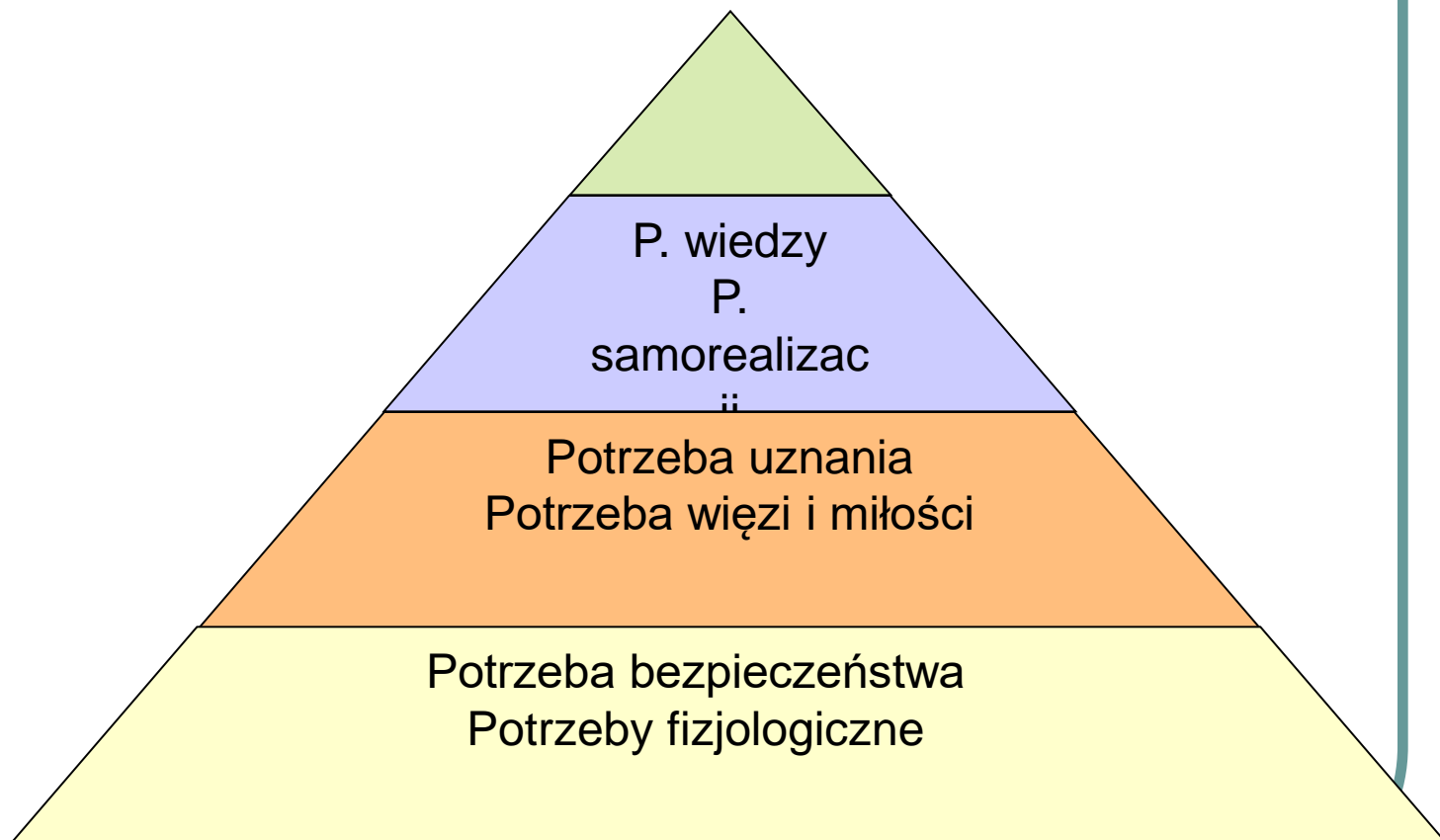

Metody aktywizujące

**„POWIEDZ – A ZAPOMNĘ
POKAŹ – A ZAPAMIĘTAM
POZWÓL WZIAĆ UDZIAŁ – A ZROZUMIEM”
Konfucjusz**

Hierarchia potrzeb według Masłowa

P. estetyczne

Potrzeba jest źródłem aktywności.

Według W. Okonia istnieje wiele potrzeb i one są motorem naszej aktywności. Uczeń w szkole odczuwa wiele potrzeb, ale przede wszystkim pragnie czuć się w niej bezpieczny, chce aby otaczający go ludzie darzyli sympatią, zaufaniem. Wie, że w razie potrzeby otrzyma od nich wsparcie. Chce osiągać sukcesy i dzielić się radością z innymi. Pragnie uczestniczyć w działaniach na rzecz klasy, szkoły, mieć poczucie przynależności. Nauczyciel musi pomóc zaspokoić te wszystkie potrzeby. O takim nauczycielu mówimy twórczy nauczyciel, a o szkole przyjazna szkoła. Ale nawet najlepszy nauczyciel, ani najlepsza szkoła nie mogą zaspokoić wszystkich potrzeb. Dziecko musi nauczyć się, że nie każda potrzeba zostanie od razu zaspokojona. Potrzeba skłania nas do podejmowania działań, aktywności.

AKTYWIZACJA

AKTYWIZACJA jest określana jako ogół poczynań nauczyciela i ucznia zapewniających dzieciom odgrywanie czynnej roli w realizacji zadań. Uczniowie uczą się w trakcie własnej aktywności. Chodzi o to, aby potrzebną wiedzę i umiejętności nabyli w sposób trwały i przyjemny.

Aktywność i aktywizacja

- *Aktywność i aktywizacja są w centrum zainteresowań nauczycieli, którzy chcą w czasie zajęć stworzyć takie warunki by uczniowie brali w nich czynny udział. Biorąc pod uwagę fakt, że aktywność zawsze wiąże się z potrzebami ucznia.*
- *Człowiek przychodzi na świat jako istota aktywna, wg W. Okonia aktywność jest właściwością indywidualną jednostki, polegającą na większej niż u innych podejmowaniu działań. Aktywność ma określony kierunek wyznaczony przez cel, któremu przyporządkowany jest jej przebieg. Zatem nauczyciel powinien uświadomić uczniom cel ich działania oraz motywować potrzebę jego osiągnięcia.*

Uczeń będzie aktywny gdy:

- *Cel jest dla niego bliski i wyraźny*
- *Uwzględnione są jego potrzeby i zainteresowania*
- *Ma poczucie bezpieczeństwa*
- *Działaniom towarzyszą emocje*
- *Odczuwa satysfakcję*
- *Bierze udział w planowaniu*
- *Ma poczucie własnej wartości*
- *Dostrzega się jego wkład pracy*
- *Ma możliwość realizowania własnych pomysłów*

JAK ORGANIZOWAĆ PROCES DYDAKTYCZNY, BY PRZYNOŚIŁ NAJLEPSZE EFEKTY?

1. *Ograniczyć stosowanie metod podających*
2. *Stosować metody i techniki aktywizujące*
3. *Organizować pracę tak, aby uczniowie mogli zaspokajać swoje potrzeby*
4. *Uatrakcyjnić zajęcia (efekt zaskoczenia, zabawy)*
5. *Wykorzystywać środki dydaktyczne*
6. *Tworzyć małe grupy*
7. *Stwarzać sytuacje do eksperymentowania, doświadczania, obserwowania*
8. *Zagospodarować przestrzeń w sali*

Zmiany są nieuniknione.

Stożek Dale`a (piramida zapamiętywania):

wykład – 5%

czytanie – 10%

metody audiowizualne – 20%

demonstracje – 30 %

grupa dyskusyjna – 50 %

praktyka poprzez działanie – 75 %

nauczanie innych – natychmiastowe wykorzystanie zdobytej wiedzy – 90 %

- ***PRACA ZESPOŁOWA***

- ***METODA PROJEKTU***

CZYNNIKI, KTÓRE UŁATWIAJĄ UCZENIE SIĘ.

1. *Pamiętaj, że ludzie z natury posiadają zdolność do uczenia się.*
2. *Podmiotowo traktuj swoich uczniów! Oni, tak jak ty, mają silne poczucie własnej godności!*
3. *Zapewnij swoim uczniom poczucie bezpieczeństwa!*
4. *Ucz przez doświadczanie! Ucz umiejętności!*
5. *Nie zapomnij, że w procesie uczenia się ważny jest nie tylko intelekt, ale też emocje!*
6. *Staraj się nie stosować takich metod, których sama nie znasz!*
7. *Pozwól. Aby uczniowie znali rezultaty własnego uczenia się i mieli wpływ na jego proces!*
8. *Wzmacniaj pożądane zachowania!*
9. *W procesie uczenia się zwróć uwagę na informację zwrotną!*
10. *Pozwól uczniom na samoocenę!*

Nauczyciel stwarza warunki, aby uczeń potrafił uczyć się, myśleć, poszukiwać, doskonalić, komunikować się, działać i współpracować w zespole. Jest to zmiana w dotychczasowej roli nauczyciela i jak każda zmiana wymaga czasu. Nauczyciel występuje w roli:

- ***osoby organizującej proces uczenia się, badającej potrzeby, oczekiwania, możliwości uczniów***
- ***osoby integrującej wewnętrzne potrzeby uczniów z wymaganiami programu, który wybiera sam nauczyciel***
- ***osoby kreującej warunki uczenia się, poszukiwania, odkrywania, myślenia, komunikowania, działania i współpracy w grupie***
- ***osoby uczestniczącej w wymianie emocjonalnej, która zachodzi między uczniami, grupą, zespołem klasowym.***
- ***Roli opiekuna przy pomocy którego uczniowie mogą uczyć się aktywnie i samodzielnie.***

Wyróżniamy trzy grupy uczniów:

SŁUCHOWCY

- *lubią dialog i rozmowy*
- *powtarzają głośno to, co napisali*
- *rozmawiają ze sobą*
- *lubią słuchać*
- *lubią wykłady*
- *lubią długie wypowiedzi własne*
- *lubią muzykę*
- *wolą mówić o dziełach sztuki niż je oglądać*
- *dobrze pamiętają imiona, twarze*

WZROKOWCY

- *lubią demonstracje lub pokazy*
- *lubią wykresy i tabele*
- *lubią opisy*
- *pamiętają twarze, imiona*
- *lubią patrzeć, rysować*
- *preferują sztuki wizualne*

CZUCIOWCY (kinestetycy)

- ***uczą się przez wykonywanie i bezpośrednie zaangażowanie***
- ***lubią emocje, ruch***
- ***nie lubią czytać***
- ***pamiętają to – co sami wykonali***
- ***muszą się poruszać, wiercić, coś trzymać***
- ***tupią, gestykulują***
- ***nie lubią słuchać***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

PODAJĄCE wykład informacyjny

- ***Prelekcja***
- ***Opowiadanie***
- ***Pogadanka***
- ***Anegdota***
- ***Opis***
- ***Odczyt***
- ***Objaśnienia lub wyjaśnienia***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

EKSPONUJĄCE

- ***Pokaz łączony z przeżyciem***
- ***Film sztuka teatralna***
- ***Ekspozycja***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

PROGRAMOWE

- ***Zużyciem podręcznika programowego***
- ***Z użyciem komputera***
- ***Z użyciem maszyny dydaktycznej***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

PRAKTYCZNE

- ***Pokaz z objaśnieniem***
- ***Pokaz i z instruktażem***
- ***Ćwiczenia laboratoryjne***
- ***Ćwiczenia przedmiotowe***
- ***Metoda projektu***
- ***Metoda przewodniego tekstu***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

PROBLEMOWE AKTYWIZUJĄCE

- ***drama***
- ***konserwatoria***
- ***dyskusja dydaktyczna***
- ***związane z wykładem***
- ***okrągłego stołu***
- ***burza mózgów***
- ***panelowa***
- ***metaplan***
- ***śnieżna kula***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

METOD TWORZENIA I DEFINIOWANIA POJĘĆ użyj, aby twoje dzieci.....

- ***rozumiały podstawowe pojęcia,***
- ***wyodrębniały cechy istotne i nieistotne,***
- ***potrafiły analizować,***
- ***potrafiły negocjować,***
- ***potrafiły definiować pojęcia, zasady.***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

UŻYJ METOD HIERARCHIZACJI, gdy chcesz aby twoje dzieci

- ***potrafiły analizować i klasyfikować,***
- ***porządkować w relacji wyższości – niższości***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

METOD INTEGRACYJNYCH UŻYJ *gdy chcesz, aby dzieci.....*

- *czuły się dobrze i bezpiecznie w grupie,*
- *potrafiły myśleć twórczo,*
- *dzieliły się swoimi doświadczeniami,*
- *były aktywne i chętne do pracy,*
- *potrafiły negocjować, współpracować,*
- *akceptowali siebie i kolegów*

Zmodyfikowany podział metod nauczania

METOD TWÓRCZEGO ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW użyj, gdy chcesz aby dzieci.....

- ***potrafiły dyskutować,***
- ***potrafiły myśleć krytycznie,***
- ***potrafiły łączyć wiedzę z doświadczeniem,***
- ***wyrażały własne poglądy,***
- ***myślały twórczo,***
- ***potrafiły rozwiązywać problemy***

Zmodyfikowany podział metod nauczania

PRACA GRUPOWA

- ***Nauczyciel dokonuje wyboru form pracy. Może być;***
 - ***indywidualna***
 - ***grupowa***
 - ***zbiorowa***
- ***Mogą być jednolite dla całej grupy, klasy lub zróżnicowane. Nauczyciel w pracy z dziećmi powinien wykorzystywać wszystkie formy aktywności uczniów. Ważne jest, aby się przeplatały i uzupełniały, a nie wykluczały.***
- ***W czasie pracy metodami aktywnymi zasadniczą rolę odgrywa praca w grupach, w myśl zasady „co dwie głowy to nie jedna”. poniżej przedstawiam korzyści pracy grupowe***

Organizując proces dydaktyczny pamiętaj!

***„ KIEDY WĘDKARZ IDZIE NA RYBY,
TO BIERZE PRZYNĘTĘ,
KTÓRA SMAKUJE RYBIE – A NIE WĘDKARZOWI “***

Kamiński

Indiańskie przysłowie mówi:

„ Daj mi rybę, a będę miał co jeść przez cały dzień. Naucz mnie łowić ryby, a będę miał co jeść przez całe życie”.

Metody aktywizujące – problem definicji

- ***Methodos (μεθοδος), z języka greckiego: oznacza drogę, sposób postępowania.***
- ***Metoda nauczania to sposób pracy w procesie kształcenia umożliwiający osiągnięcie jego celów, inaczej mówiąc, wypróbowany układ czynności nauczycieli i uczniów realizowanych świadomie w celu spowodowania założonych zmian w osobowości uczniów.***
- ***Mówiąc najprościej metoda jest systematycznie stosowanym sposobem postępowania w celu osiągnięcia zamierzonego celu.***
- ***Osiągnięcie celu procesu nauczania – uczenia się wymaga decyzji podejmowanych zarówno w czasie przygotowania, jak i podczas prowadzenia samej lekcji. Wynikają one z kierowania się określonymi normami postępowania sprzyjającymi realizacji celu. Właśnie tymi sposobami, które bardzo skuteczniej pomagają osiągnąć zamierzony są metody pracy.***

Jak zmienia się uczeń i nauczyciel podczas stosowania metod aktywizujących:

- ***Uczeń:***
 - ***z biernego odbiorcy w aktywnego uczestnika planowania, organizowania i oceniania własnej nauki***
 - ***może pogłębić zainteresowanie wspólnymi sprawami***
 - ***uczeń uczy się komunikacji***
 - ***uczeń zaczyna być samodzielny, rozwija własne strategie uczenia się***
 - ***uczeń wyzwala w sobie autentyczną motywację***
 - ***uczeń buduje swoją autonomię w pracy i w nauce***
 - ***podejmuje działania z własnej inicjatywy na rzecz swojej klasy, szkoły***

Nauczyciel:

- *zmienia się z eksperta (który wie najlepiej) na:*
 - *doradcę (który jest zawsze do dyspozycji wtedy, gdy uczniowie mają jakiś problem)*
 - *na animatora (który inicjuje metody, przygotowuje materiał do pracy i przedstawia cele uczenia się)*
 - *na obserwatora*
 - *na słuchacza*
 - *na zwykłego uczestnika procesu dydaktycznego (który wcale nie jest doskonały)*
 - *na partnera (jest gotowy modyfikować przygotowaną wcześniej lekcję w zależności od sytuacji w klasie)*
- *przeżywa wewnętrzne odrodzenie*
- *odkrywa w sobie nieznane wcześniej możliwości*
- *ma wpływ na innych nauczycieli*
- *widzi dla siebie ciekawe perspektywy zawodowe*
- *ma coraz rzadziej do czynienia z niesfornymi znudzonymi i niechętnymi uczniami, a coraz częściej obserwuje zaangażowanie. Zainteresowanie i aktywność uczniów*

Katalog metod aktywizujących

- *„Burza mózgów” uczy twórczego myślenia, a także wspólnej pracy przy wybieraniu najtrafniejszych rozwiązań i uzasadniania swojego stanowiska. Daje także możliwość nauczenia się (często po raz pierwszy) słuchania się nawzajem i panowania nad emocjami oraz werbalizowania ich, w miejsce wyrażania ich rękoczynami lub przez agresję.*
- *Innym rodzajem aktywności jest metoda projektu. Jej pozytywny wpływ na jakość kształcenia polega na ukształtowaniu w osobie wychowanka cnoty samodzielności i przysposabiania do podejmowania aktywności własnej. Równie istotną zaletą tej metody jest fakt rozwijania umiejętności organizowania czasu jak i zasad własnej pracy – co jest jedną z podstawowych zdolności dla dalszej edukacji. W zasadzie ta metoda jest bardzo ważna dla potęgowania efektywności pozostałych zarówno metod, a także zwielokrotnia umiejętność wykorzystania posiadanej wiedzy i pomaga wykształceniu i utrzymaniu odpowiednich postaw.*

PODZIAŁ METOD:

1. **Metody integracyjne – odprężają, relaksują, wprowadzają w dobry nastrój i życzliwą atmosferę, zapewniają bezpieczeństwo w grupie, gwarantują poczucie tożsamości, uczą efektywnej komunikacji: „pajęczynka”, „wrzucić strach do kapelusza”, „graffiti”, „krasnoludek”, „kwiat grupowy”**
2. **Metody definiowania pojęć – celem jest nauka analizowania i definiowania pojęć, ale też negocjacji i przyjmowania różnego stanowiska: „burza mózgów”, „mapy pojęciowe”, „kula śniegowa”**
3. **Metody hierarchizacji – uczą klasyfikowania i porządkowania wiadomości w relacjach niższości i wyższości: „piramida priorytetów”, „diamentowe uszeregowanie”**
4. **Metody twórczego rozwiązywania problemów – uczą krytycznego i twórczego myślenia i łączenia wiedzy z doświadczeniem: „kolorowe kapelusze”, „rybi szkielet”, „dywanik pomysłów”, „6, 3, 5”**
5. **Metody pracy we współpracy – uczą współpracy i akceptacji indywidualnych różnic, pracy w grupie, razem z grupą: „zabawa na hasło”, „układanka”**
6. **Metody diagnostyczne – polegają na zbieraniu informacji o przebiegu i wynikach określonego stanu rzeczy: „metaplan”, „obcy przybysz”, „procedura U”**

7. Metody dyskusyjne – uczą dyskusji, prezentowania własnego stanowiska: „debata za i przeciw”, „dyskusja panelowa”, „dyskusja punktowana”, „akwarium”

- **8. Metody rozwijające twórcze myślenie – uczą myślenia twórczego i odkrywania swoich predyspozycji, swoich zdolności: „słowo przypadkowe”, fabuła z kubka”**

9. Metody grupowego podejmowania decyzji – preferują efektywne uczestnictwo w dyskusji o i uczą odpowiedzialności za swoje i grupowe decyzje oraz podejmowania decyzji na podstawie faktów: „drzewko dyskusyjne”, „pustynia”, „6 par butów”

10. Metody planowania – pozwalają uczniom planować rzeczywistość, fantazjować, marzyć i planować urzeczywistnianie swoich marzeń: „gwiazda pytań”, „planowanie przyszłości”

11. Gry dydaktyczne – uczą przestrzegania reguł, właściwej radości z wygranej i umiejętności przyjmowania przegranej: „magiczny kalkulator”, „dziwne powiedzonka”

12. Metody przyspieszonego uczenia się – szybkie przyswajanie wiedzy: „techniki szybkiego czytania”, „haki pamięciowe”, „łańcuchowa metoda skojarzeń”

13. Metody ewaluacyjne – pozwalają dokonywać oceny siebie, innych, uczą przyjmowania krytyki: „termometr uczuć”, „smile”, „kosz i walizeczka”, „tarcza strzelecka”

Katalog metod aktywizujących:

Dyskusja

Sztuka dyskusowania albo prowadzenia sporów ma długą tradycję filozoficzną². Dłuższa, bardziej zorganizowana forma dyskusji to debata, która kończy się oceną biorących w niej udział oraz wyborem zwycięzcy. Bardzo ważne przy dyskusji jest właściwe sformułowanie jej tematu. Przed rozpoczęciem należy określić czas i sposób prezentowania wypowiedzi oraz wybrać osobę prowadzącą dyskusję. Ciekawe rezultaty przynoszą dyskusje prowadzone formułą za i przeciw. Należy wówczas podzielić klasę na dwa zespoły i wybrać liderów. Wówczas dyskusja może przybrać formę rozprawy sądowej, gdzie liderami są oskarżyciel i obrońca powołujący swoich świadków. Taką metodą można przeprowadzić lekcję na temat: "Telewizja - przyjaciel czy wróg?" lub "Reklama. Jesteś za czy przeciw?" i inne. W czasie prowadzenia dyskusji należy precyzyjnie określić zasady jej przebiegu, aby uniknąć bałaganu z powodu dużego zaangażowania emocjonalnego uczniów.

Rodzajem dyskusji kierowanej jest dyskusja panelowa, polegająca na tym, że kilka osób wcześniej się do niej przygotowuje i przedstawia swoje głosy, rozpoczynając tym samym wymianę zdań obserwatorów.

Katalog metod aktywizujących:

- Burza mózgów (fabryka pomysłów)
Metoda polega na postawieniu przez prowadzącego pytania lub zagadnienia. Uczniowie podają pomysły rozwiązania tego problemu. Wszystkie pomysły są notowane. Należy zachować zasadę nie krytykowania nawet najbardziej nieprawdopodobnych pomysłów. W drugim etapie następuje dyskusja na temat każdego rozwiązania i jego ocena. W trzecim etapie dokonuje się wyboru najlepszego rozwiązania, które zostaje wprowadzone w życie i sprawdzone pod względem efektywności. Oto przykłady problemów, które można spróbować rozwiązać tą metodą: "Jak można zwiększyć czytelnictwo w naszej klasie?" albo "Jak używać komputera, żeby się od niego nie uzależnić?".

Należy pamiętać, że po zakończeniu burzy mózgów przyjmujemy na siebie zobowiązania co do realizacji i sprawdzenia efektywności przyjętego rozwiązania.

Katalog metod aktywizujących:

- *Zasady burzy mózgów:*
- *1. Każdy pomysł jest dobry, nawet ten najbardziej szalony.*
- *2. Ważniejsza jest liczba pomysłów niż ich jakość.*
- *3. Inspirujemy swoimi pomysłami innych.*
- *4. Każdy pomysł zapisujemy w formie podanej przez autora.*
- *5. Nie komentujemy pomysłów.*
- *6. Nie krytykujemy pomysłów.*
- *7. Nie wtrącamy własnych propozycji do pomysłów innych.*
- *8. Zabieramy głos na znak nauczyciela.*
- *9. Wszyscy na równych prawach bierzemy udział w zgłaszaniu pomysłów.*
- *10. Zgłaszamy pomysły przez minut.*

Odgrywanie ról. Drama. Symulacja

Odgrywanie ról z własnego życia lub z życia innych ludzi powoduje, że uczniowie lepiej poznają swoje emocje, reakcje, dystansują się do pewnych sytuacji, patrząc na nie oczami osób trzecich, poznają sposób myślenia i reagowania innych ludzi, zbliżają się do odgrywanych postaci. Metoda szczególnie przydatna przy realizacji programów profilaktycznych, socjoterapeutycznych, ale i do zastosowania w pracy pedagogicznej bibliotekarza np. "Jesteś księgarzem, który zachwala nową książkę na spotkaniu z czytelnikami. Przed prezentacją przewertuj książkę, przejrzyj jej stronę tytułową, adnotację na okładce i na skrzydełkach".

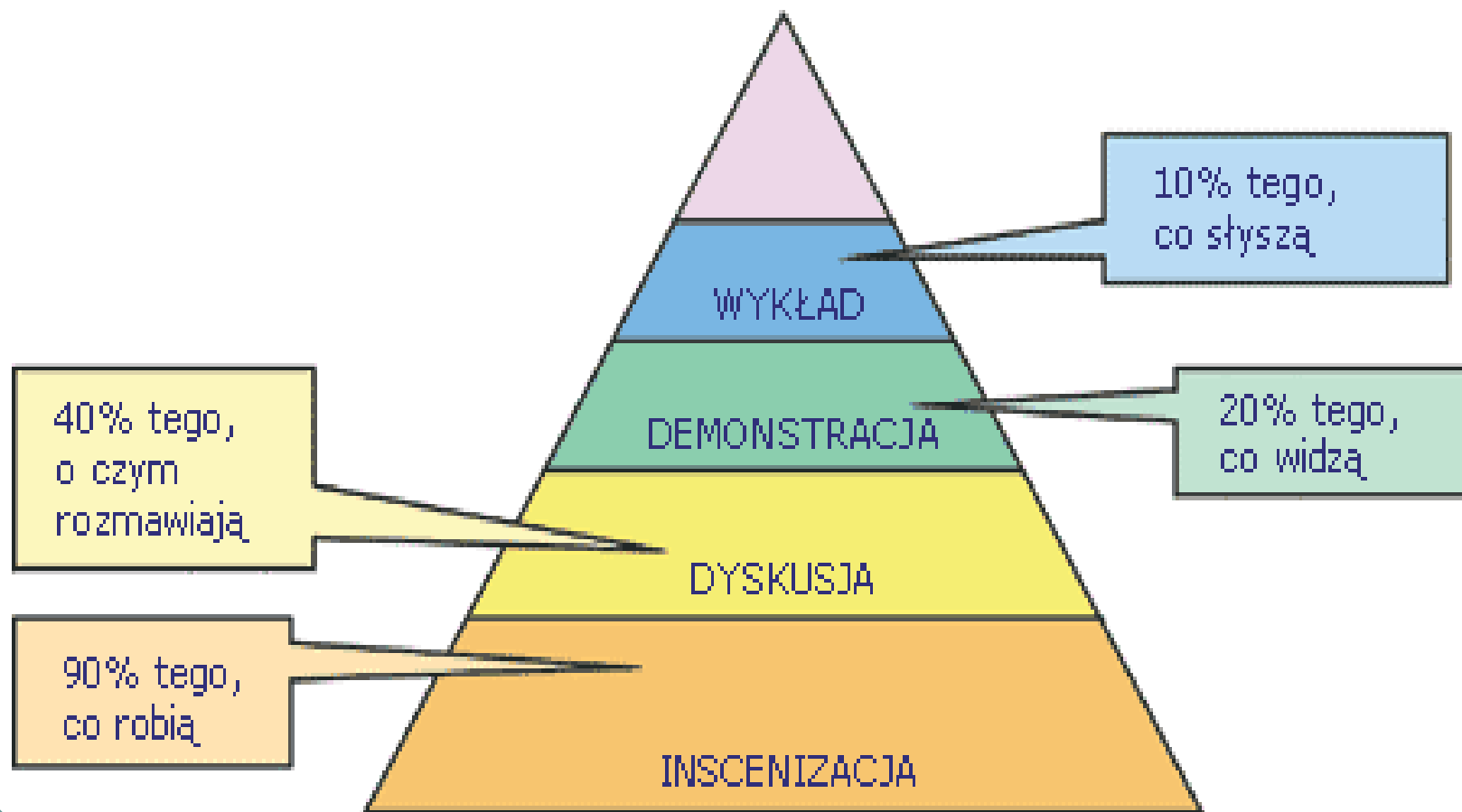
Drama jest improwizacją, która umożliwia przeżycie pewnych problemów oraz poszukiwanie ich rozwiązań. Stawiamy pewien problem, pytanie, które staje się pretekstem do udzielenia odpowiedzi w postaci scenki do odegrania. Odpowiedź przygotowywana jest w zespołach. Odegranie scenki wywołuje u uczniów emocje, pomaga je uzewnętrznić, przeżyć i zrozumieć. Takim pretekstem może być obraz, rzeźba, utwór muzyczny, rozpoczęty tekst, problem.

- ***Rodzajem dramy jest konferencja prasowa, którą wcześniej przygotowujemy. Bohaterem konferencji może być polityk, pisarz, postać z literatury itp. Wybieramy sprawozdawców radiowych i telewizyjnych, którzy będą na bieżąco informować o tym, co się dzieje na sali. Można ich zaopatrzyć w rekwizyty: mikrofony, dyktafony, kamerę. Trzeba pilnować, aby przebieg konferencji był właściwy oraz aby każdy uczeń miał możliwość zadania pytania.***

Symulacja jest naśladowaniem rzeczywistości "na niby". Jej celem jest doskonalenie umiejętności, bezpieczne ćwiczenie sytuacji. Często stosowana jest jako trening przed właściwą prezentacją. Przed rozpoczęciem symulacji należy podać uczniom jej zasady.

Drama należy do metod aktywizujących i polega na przyswajaniu treści kształcenia poprzez przeżycie, doświadczenie i zabawę. Jak ogromne znaczenie mają takie metody w procesie nabywania umiejętności przez

uczniów przedstawia *Stożek Dale'a*:

Katalog metod aktywizujących:

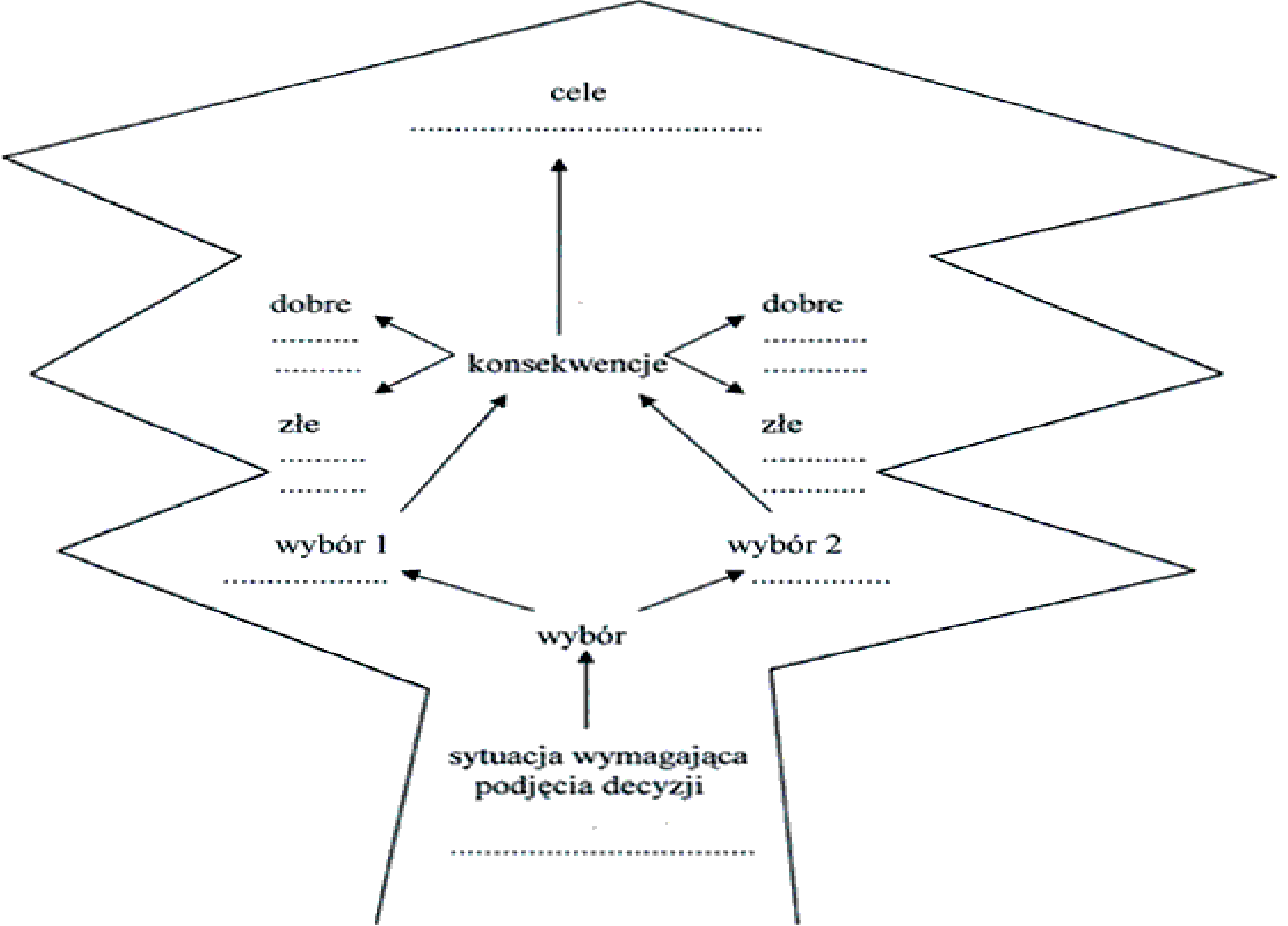
- Mapa pojęciowa (mentalna)
Mapa pojęciowa jest metodą wizualnego przedstawienia problemu, rodzajem schematu pojęciowego ilustrującego nasz sposób myślenia za pomocą słów, obrazów, zdjęć, rysunków itp. Aby stworzyć mapę pojęciową, należy wyjść od interesującego nas pojęcia, problemu, a następnie stworzyć wokół niego sieć logicznych połączeń.
- Linia czasu
Jest również metodą wizualnego przedstawienia problemu, ukazującą linearnie następstwo czasowe. Jest to dobra metoda chronologicznego przedstawienia zdarzeń. Można stosować tę metodę z powodzeniem w nauce wielu przedmiotów: historii, biologii, geografii, języka polskiego.

Polscy laureaci literackiej Nagrody Nobla

Drzewo decyzyjne

Drzewo decyzyjne można stosować, wdrażając ucznia do podejmowania decyzji. Jest to wizualna prezentacja przebiegu procesu myślenia. Jeżeli uczeń ma podjąć decyzję w jakiejś sprawie, to powinien w pień drzewa wpisać (określić), jaka sytuacja wymaga podjęcia decyzji. Następnie (na poziomie gałęzi) uczeń wpisuje możliwe rozwiązania określonego poniżej problemu. Każde z rozwiązań przynosi dobre i złe konsekwencje wyboru, które uczeń umieszcza na trzecim poziomie. W koronie drzewa określa cele i wartości, którymi się kieruje.

- Praca w grupach

Praca w grupach działa aktywizująco i uczy współpracy z rówieśnikami. Jest to znana i często stosowana metoda. Chciałabym przedstawić techniki pracy w grupach, dające każdemu uczniowi szansę aktywnego wpływu na pracę całej grupy:

- *technika kuli śnieżnej - polega na uzgadnianiu wspólnego stanowiska w grupie na zasadzie przechodzenia od pracy indywidualnej do grupowej w kilku etapach: a) uczeń pracuje sam, b) pary wybierają wspólne elementy odpowiedzi, c) uczniowie pracują podobnie w grupie czteroosobowej, ośmioosobowej, szesnastoosobowej i przy udziale całej klasy;*
- *technika stolików zadaniowych - polega na podziale klasy na grupy sześć- i dziewięcioosobowe, które pracują pod przewodnictwem lidera;*
- *technika grup zadaniowych - stosowana przy realizacji długotrwałych projektów, a polegająca na przydzieleniu zadań grupom (opracowanie planu i terminarza, wskazanie osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych etapów pracy).*

Katalog metod aktywizujących:

- **Debata korespondencyjna**
Należy podzielić klasę na dwa zespoły i połączyć w pary. Nauczyciel pełni funkcję listonosza. Zadaje uczniom pytanie np.: "Czy należy w jakiś sposób dokonać cenzury tematyki gier komputerowych?". Jeden rząd pisze argumenty "za", a drugi "przeciw". Uczniowie formułują swoje argumenty i wysyłają pocztą do przeciwnika, który pisze kontrargumenty. Zabawa trwa aż do wyczerpania pomysłów i limitu czasu. Na koniec jest odczytywana cała korespondencja lub jej wybrany fragment.

Argumenty "za i przeciw"

- **Uczy efektywnego porozumienia się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia, przygotowania do publicznych wystąpień. Metoda poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną. Metoda służy rozwijaniu sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań.**
- **Cele:**
Metoda ta jest inną formą prowadzenia dyskusji. Przy jej pomocy pracujemy nad problemami, które budzą kontrowersje, są żywo dyskutowane. Wybór problemów powinien być taki, by nie prezentowały one stanowisk krańcowych lub wywołujących niepotrzebne emocje.
- **Runda I**
Należy w związku z tym zapisać na tablicy problem, sformułować do niego tezę oraz możliwe stanowiska:
 - ++ całkowicie się zgadzam**
 - + raczej się zgadzam**
 - = jestem neutralny**
 - raczej się zgadzam**
 - - całkowicie się na zgadzam**

- *Uczniowie (mając przypięty do ubrania symbol stanowiska) dobierają się w grupy o takich samych poglądach. Dyskutują omawiany problem, formułują argumenty.*
- *W rundzie II następuje wymieszanie grup reprezentujących stanowiska różniące się tylko jednym poziomem (np. $+ z =$). Tutaj uczniowie dyskutując używają również kontrargumentów.*
- *Runda III*
Ponowna zmiana grup - powstają grupy (pary), w których spotykają się osoby o skrajnie odmiennych stanowiskach. Grupy ponownie dyskutują, umiejętnie broniąc swojego stanowiska.
- *Runda IV*
Uczniowie wracają do swojego stanowiska z rundy I. Następuje wymiana uwag, spostrzeżeń, argumentów zebranych podczas poprzednich rund. Uczniowie stwierdzają, jakie wiadomości zdobyli, co przekonało ich do powstania przy swoim stanowisku lub do zmiany stanowiska. Informacja w pracy tą metodą uczestniczą wszyscy uczniowie (zarówno słabi, jak i zdolni). Nauczyciel dyskretni koordynuje pracę słabszych, pomagając im np. w formułowaniu argumentów.

Smily

- **Metoda planowania, organizowania i oceniania własnej nauki.**
- **Cele, zastosowanie:**
To jedna z metod ewaluacyjnych. Można ją stosować na zakończenie lekcji, jakiejś wybranej fazy lekcji. Pozwala dowiedzieć się, czy uczniowie:
 - · **dobrze się czuli,**
 - · **czy temat był atrakcyjny,**
 - · **dużo się nauczyli,**
 - · **podobała im się forma pracy w grupach.**
- **Na plakacie lub tablicy rysujemy schemat do oceny lekcji. Uczniowie zaznaczają w wybranych przez siebie miejscu kropkę, która ma być odpowiedzią na zadane wcześniej pytanie, np.**
 - · **temat dzisiejszej lekcji był atrakcyjny,**
 - · **nowe treści były przekazane w sposób zrozumiały dla mnie,**
 - · **atmosfera na lekcji była dobra.**
- **Wskazane jest porozmawiać na temat wyników - niech skomentują je ci uczniowie, którzy chcą.**

Bezludna wyspa

- **Metoda efektywnego współdziałania w zespole i pracy w grupie, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji.**
- **Cele:**
Uczniowie zastanawiają się nad swoją rolą w grupie. Uzmysławiają sobie, jak ważna jest grupa dla nich. Uczą się podejmowania decyzji.
- **Nauczyciel opowiada uczniom następującą historię:**
Rozbił się okręt. Jesteście rozbitkami, którzy uratowali się. Morze wyrzuciło was na bezludną wyspę. Pantomimicznie, posługując się tylko gestami i mimiką (bez słów) macie zorganizować sobie życie na tej wyspie.
Od czasu do czasu nauczyciel podaje hasła: zapada zmrok, wstaje dzień, minęły trzy miesiące, itp. Ćwiczenie kończy się odpłynięciem rozbitków z bezludnej wyspy. Po zakończeniu ćwiczenia nauczyciel rozmawia z uczniami o strukturze grupy (jakie podjęto role, co się wydarzyło w grupie).
Pantomima zmusza do szczególnej ekspresji uczuć i potrzeb, uwrażliwia na znaczenie komunikacji niewerbalnej. Pozwala na zaakcentowanie pozycji w grupie osobom nieśmiałym, mającym trudności w wypowiedaniu się.

Czytanie według "5 kroków"

- **Metoda poszukiwania, porządkowanie i wykorzystywania informacji z różnych źródeł.**
- **Nauczyciel przygotowuje nowy test, który zainteresuje ucznia (nie tylko na języku polskim). Uczniowie pracują indywidualnie, ewentualnie w parach, według następujących kroków:**
 - **· pobieżne przejrzanie tekstu**
 - **· postawienie pytań,**
 - **· dokładne czytanie,**
 - **· streszczenie poszczególnych części,**
 - **· powtórzenie treści lub przeczytanie całego tekstu.**
- **Metoda zachęca do systematycznych ćwiczeń w czytaniu. Nastawia pozytywnie uczniów do czytania; jest przydatna do pracy indywidualnej w domu. Może być wykorzystana w każdej grupie wiekowej; teksty należy dostosować do możliwości intelektualnych uczniów (zróżnicować do uczniów zdolniejszych i słabszych, bez oficjalnego informowania o tym na forum klasy).**

Haki pamięciowe

- **Metoda rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań.**

- **Cele:**

Jest to metoda wykorzystująca naturalne umiejętności kreowania w myślach obrazów różnych stanów rzeczy.

To trening wyobraźni.

Technika lepszego zapamiętywania liczb, wielkości, zależności, budowania systemów skojarzeń.

- **Warianty:**

I Zapamiętywanie liczb, dat, zależności

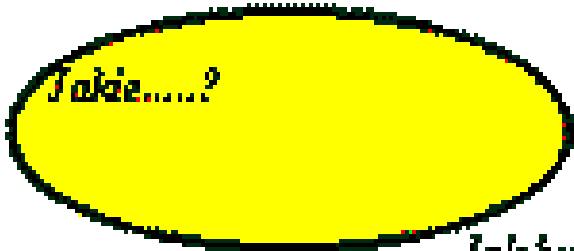
Należy rozdać uczniom karty pracy (z zaznaczonymi liczbami). Uczniowie pracują indywidualnie, zastanawiają się, z jakim przedmiotem, obiektem kojarzą im się podane liczby. Rysują swoje skojarzenia. Nauczyciel zbiera karty pracy i dokonuje ich ekspozycji wspólnie z uczniami komentuje te rysunki, które podobały się wszystkim.

II Tworzenie pozytywnych obrazów rzeczywistości (do zastosowania w pracy wychowawczej z uczniami)

Należy wymyślić kilka trudnych sytuacji, z którymi spotykają się uczniowie w życiu codziennym. Następnie trzeba je wspólnie przedyskutować i zachęcić uczniów do odegrania scenek. Podstawą zachowania, postępowania, argumentowania ma być wiara w sukces.

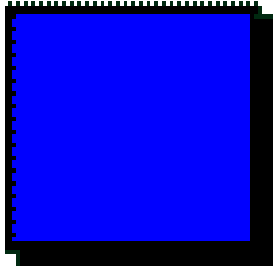
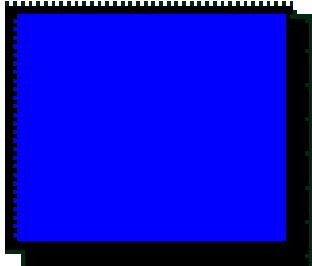
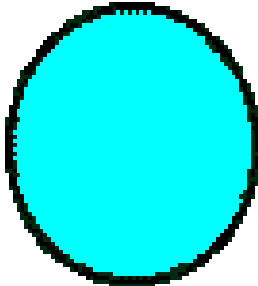
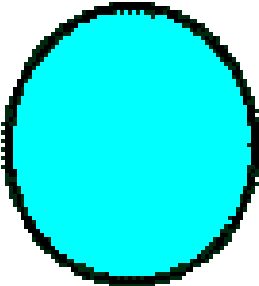
METAPLAN

- *to plastyczny zapis dyskusji (uczestnicy tworzą plakat, będący zapisem ich rozważań);*
- *celem tej metody jest przeanalizowanie problemu i poszukiwanie, co nie zawsze oznacza znalezienie, rozwiązania. Skłania do myślenia, analizowania problemów, poszukiwania przyczyn, przewidywania skutków, formułowania wniosków;*
- *zajęcia wykorzystujące tę technikę można prowadzić dwoma sposobami - pracując z całą klasą lub dzieląc ją na kilka grup;*
- *nauczyciel przedstawia problem, który będzie przedmiotem dyskusji i przygotowuje niezbędne do wykonania plakatów materiały (duże arkusze papieru pakowego, wykonane z kolorowego papieru kółka, owale, prostokąty i chmurki, kolorowe flamastry, taśmę samoprzylepną, klej); ich liczba zależy od przyjętej formy pracy - w pierwszym wariacie powstanie jeden plakat, w drugim kilka; można oczywiście poprosić uczniów, by sami wcześniej wykonali te pomoce;*
- *nauczyciel wyznacza grupom czas na przedyskutowanie problemu i wykonanie plakatów, a następnie poszczególne zespoły prezentują efekty swojej pracy; podsumowaniem lekcji jest zebranie wszystkich wniosków, które zostały zgłoszone; można też je jeszcze przedyskutować, by wyeliminować ewentualne sprzeczności;*
- *gdy nauczyciel pracuje z całą klasą, powstaje jeden wspólny plakat; uczniowie w trakcie dyskusji podchodzą do planszy i zapisują na odpowiednich polach swoje spostrzeżenia; mogą też porządkować plakat, przesuwając owale umieszczone przez kolegów na inne pola.*

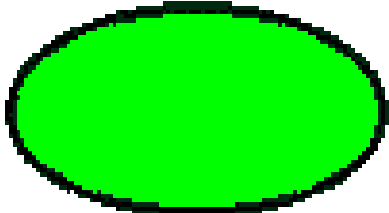
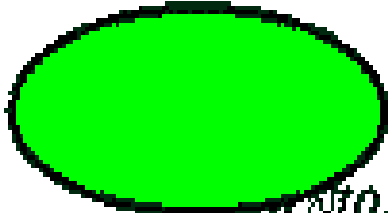
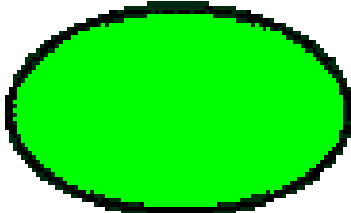

Jak jest?

Jak być powinno?

*Dlaczego nie jest tak,
jak być powinno?*

WNIOSKI

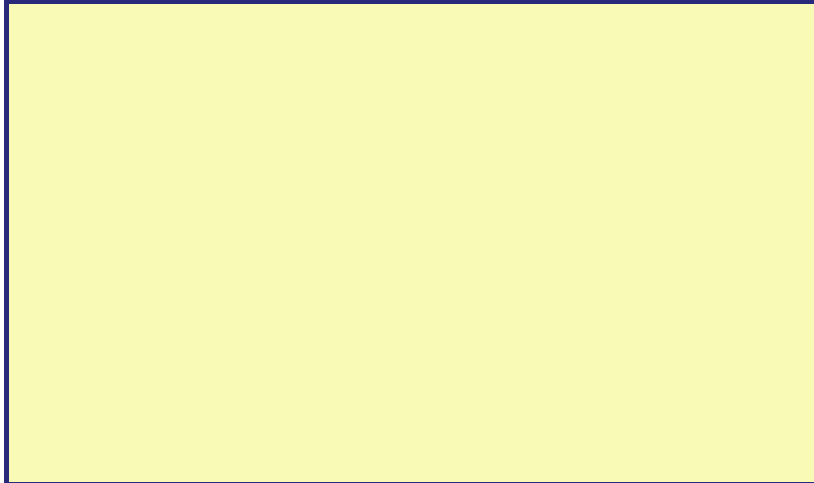

Analiza SWOT

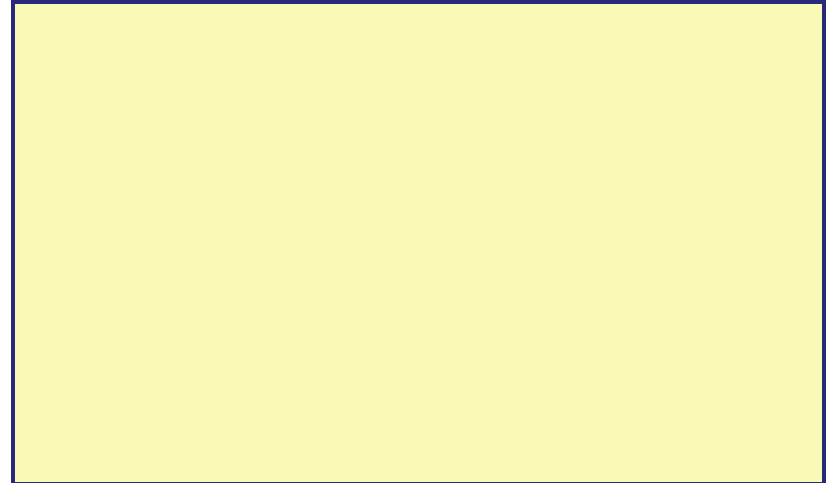
- *Jest metodą zespołowej analizy i oceny jakiegoś zjawiska, wydarzenia, problemu, pomaga w podejmowaniu decyzji. Polega na wypełnieniu przygotowanego arkusza, na którym uczniowie określają zarówno mocne strony danego zagadnienia i wynikające z nich szanse oraz słabe strony i związane z nimi zagrożenia. Arkusze SWOT wypełniają grupy zadaniowe, a następnie prezentują i porównują wyniki na forum klasy. Finałem wspólnej pracy może być ustalenie ostatecznego stanowiska.*

Schemat arkusza analizy SWOT

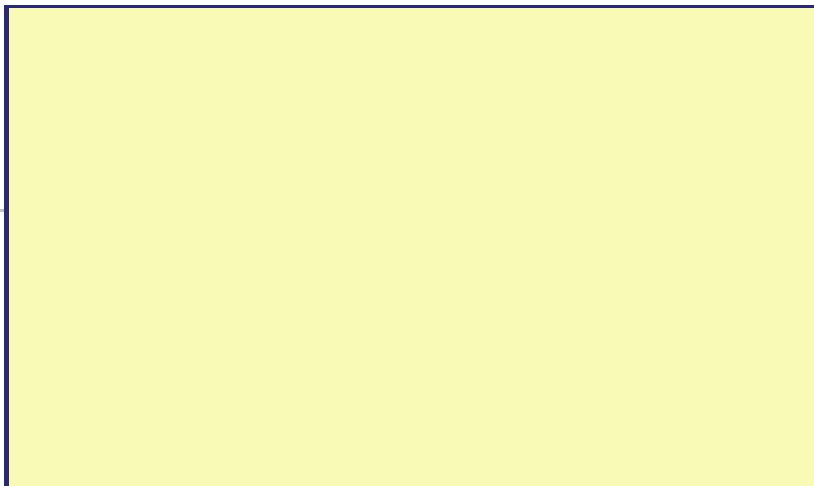
Mocne strony

A large, empty yellow rectangular box with a dark blue border, intended for listing the organization's strengths.

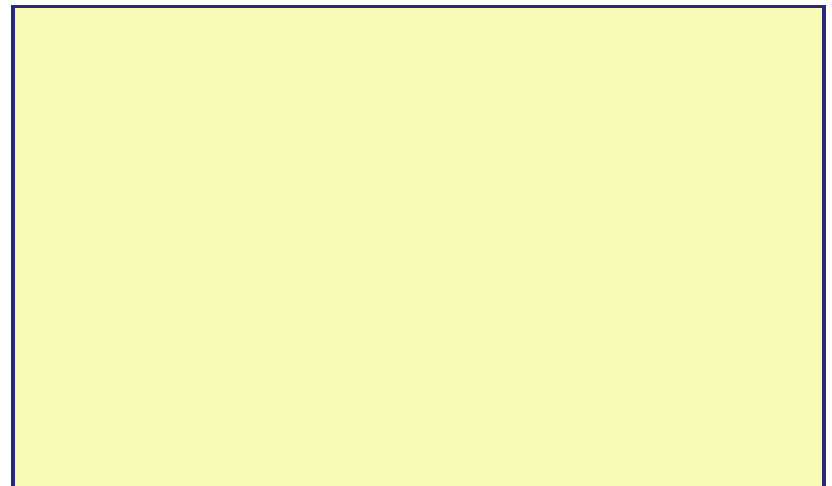
Słabe strony

A large, empty yellow rectangular box with a dark blue border, intended for listing the organization's weaknesses.

Szanse (możliwości)

A large, empty yellow rectangular box with a dark blue border, intended for listing external opportunities.

Zagrożenia

A large, empty yellow rectangular box with a dark blue border, intended for listing external threats.

Projekt

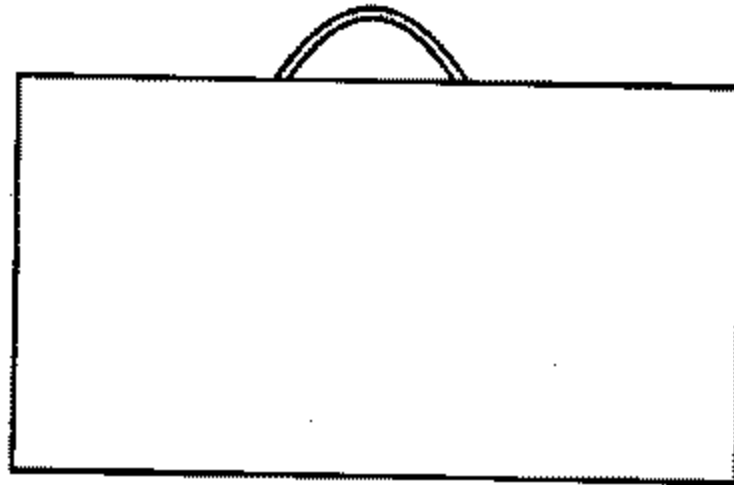
- ***Ta forma pracy pozwala na rozwijanie u uczniów bardzo wielu umiejętności takich jak: dzielenie się rolami i zadaniami w grupie, podejmowanie wspólnej decyzji, poszukiwanie kompromisu, dokonywanie samooceny i oceny pracy grupy, wykorzystywanie i krytyka źródeł, gromadzenie i selekcja informacji, opracowywanie wybranych materiałów i publiczne prezentowanie efektów własnej pracy.***
- ***Metoda ta polega na realizowaniu przez uczniów - indywidualnie lub w kilkusobowych zespołach - określonych projektów badawczych z zakresu np. historii, biologii, geografii, ochrony środowiska (lub innych dziedzin życia - projekt interdyscyplinarny).***
- ***Nauczyciel wspólnie z uczniami określa temat projektu, jego cele, metody pracy, końcową formę prezentacji, kryteria oceny oraz termin zakończenia - zapisane ustalenia będą stanowiły tzw. Instrukcję.***
- ***Uczniowie zbierają i systematyzują informacje na temat zagadnień dotyczących projektów, a następnie przedstawiają rezultaty swojej pracy na forum klasy (szkoły). Prezentacja taka może przybrać formę: eseju, referatu, wystawy, przedstawienia, makiety, albumu itp. Nauczyciel konsultuje regularnie przebieg realizacji instrukcji, aż do uzyskania ostatecznego efektu.***

Portfolio

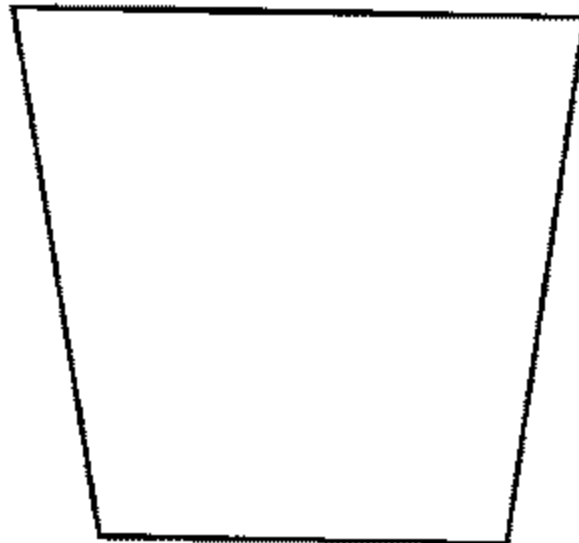
- *Metoda portfolio polega na gromadzeniu przez ucznia w specjalnej teczce materiałów na zadany temat oraz systematycznej ich weryfikacji (tzn. wybieraniu najistotniejszych elementów zbioru i odrzuceniu zbędnych).*
- *Nauczyciel wspólnie z uczniem ustala temat pracy oraz jakiego rodzaju materiały powinny stanowić zawartość teczki (np. raporty i fiszki z przeczytanych lektur, wycinki z prasy, informacje z Internetu, filmy, nagrania, spisane własne przemyślenia, cytaty itd.).*
- *Ta forma pracy jest szczególnie przydatna dla uczniów zbierających i przygotowujących materiały do samodzielnej pracy pisemnej lub prezentacji ustnej. Umożliwia ona indywidualne planowanie własnej pracy, rozwija zainteresowania ucznia, uczy gromadzenia oraz dokonywania selekcji i oceny samodzielnie zgromadzonych materiałów badawczych.*

Ewaluacja

- **1. W kontur walizki wpisz, co Ci się najbardziej podoba na zajęciach, czego się nauczyłeś, co chcesz zabrać ze sobą.**

Do symbolicznego kosza na śmieci wrzuć (zapisz to), co Ci się podobało lub to co ci się najmniej podobało, co nie będzie Ci przydatne.

- *Na zakończenie można by przytoczyć słowa Seneki: „Gaudeo discere, ut doceam” [cieszę się, że uczę, bym mógł uczyć].*
- *Można je rozumieć na dwa sposoby, w zależności od tego, kto je może wypowiadać. W pierwszym wypadku może to być uczeń, który spostrzega sens i cel całego swojego udziału w procesie uczenia – wychowywania, jego wagę dla jego życia.*
- *W drugim zaś może to pochodzić od nauczyciela, który czerpie radość z tego, że uczy i uczy się uczyć stosując różne metody, a wręcz eksperymentując nimi dla zwiększenia efektywności.*
- *Jest naturalne, że proces nauczania stale się udoskonala i specjalizuje, nie tylko w domenie jakości tych treści, które podlegają przekazywaniu, ale także metody przekazywania ich uczniom. Także metody aktywizujące doskonale wpisują się w proces doskonalenia i przystosowania do potrzeb zmieniającego się człowieka całego procesu kształcenia.*
- *Dlatego praca powinna ciągle przebiegać w kierunku kształtowania takich metod, które bawiąc będą najskuteczniej uczyć – dając wiedzę, kształtując umiejętności i wzmacniając odpowiednie postawy.*

Bibliografia

- *Długosz A., Jak przygotowywać i oceniać katechezę. Elementy dydaktyki katechetycznej, Częstochowa 1997.*
- *Encyklopedia Katolicka, F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski (red.), Lublin 1985, t.I*
- *Hamer H., Klucz do efektywności nauczania, Warszawa 1994*
- *Kunowski S., Podstawy współczesnej pedagogiki, Warszawa 1993.*
- *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, red. B. Petrozolin-Skowrońska, t.1-6, Warszawa 1997.*
- *Okoń W., Słownik pedagogiczny, Warszawa 1984*
- *Okoń W., Zarys dydaktyki ogólnej, Warszawa 1965.*
- *Śnieżyński M., Teoretyczne podstawy kształcenia wielostronnego. Poradnik dydaktyczny dla katechetów i nauczycieli, Gorzów Wielkopolski 1990.*
- *Taraszkiewicz M., Jak uczyć lepiej?: czyli refleksyjny praktyk w działaniu, Warszawa 2000.*
- *Barciński Zb., Idee przewodnie metodyki aktywizującej, w: Metody aktywizujące w katechezie. Część I, Lublin 1998, 153-176.*
- *Cichosz W., Pasja etosu nauczyciela, w: Universitas Gedanensis 24(2001)2*

- **Niemierko B., Cele kształcenia, w: K. Kruszewski (red.), Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela, Warszawa 1992,**
- **Petkiewicz A., Planowanie działalności edukacyjnej, Katecheta 1(2003)**
- **Płonka M., Istota wychowania, Wychowawca 11/2004**
- **Zellma A., Pomiar efektywności edukacyjnej w katechezie, Katecheta 1(2002)**
- **Cooper P. J.: Sprawne porozumiewanie się. 114 scenariuszy ćwiczeń z mówienia i słuchania. Warszawa 1994.**
- **Taraszkiewicz M.: Jak uczyć lepiej? Warszawa 2000.**
- **Małgorzata Taraszkiewicz: Jak uczyć lepiej? Warszawa 2000,**
- **Artur Schopenhauer: Erystyka czyli sztuka prowadzenia sporów. Warszawa 1986.**
- **J. Pielachowski: Przysposobiebnie czytelnicze i informacyjne w szkole podstawowej. Poradnik nauczyciela. Poznań 1988,**
- **P. J. Cooper, Sprawne porozumiewanie się. 114 scenariuszy ćwiczeń z mówienia i słuchania, Wydawnictwa CODN, 1994**
- **F. Della, Kształcenie przez praktykę, Wydawnictwa CODN, 1996**
- **G. A. Dudley, Jak podwoić skuteczność uczenia się? Techniki sprawnego zapamiętywania i przywoływania informacji, Wydawnictwo Medium, 1994**
- **W. Eichelberger, Pomóż sobie, daj światu odetchnąć, Agencja Wydawnicza Tu, Warszawa 1995**

- *M. Butz, R. Faltus, E. Cohen, Praca w grupach, Fundacja Edukacja dla Demokracji, 1993*
Europa na co dzień. Pakiet edukacyjny, Wydawnictwo CODN, 1997
- *E. de Bono, Naucz się myśleć kreatywnie. Podręcznik twórczego myślenia dla dorosłych i dla dzieci, Wydawnictwo Prima, 1995*
- *R. Cialdini, Wywieranie wpływu na ludzi - teoria i praktyka, GPW, Gdańsk 1994*
- *K. Gozdek-Michaelis, Rozwiń swój genialny umysł, Wydawnictwo J&BF, 1996*
- *A. Janowski, Uczeń w teatrze życia szkolnego, WSiP, 1995*
- *K. Kruszewski (red.), Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela. Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994*
- *G. Lang, Jak być lepszym w szkole? Trening mentalny dla dzieci i młodzieży, Wydawnictwo Neptun, 1995*
- *E. Nęcka, Trening twórczości, Olsztyn 1992*
- *M. Taraszkiewicz, Jak uczyć lepiej? Refleksyjny Praktyk w Działaniu, Wydawnictwa CODN, 1996*